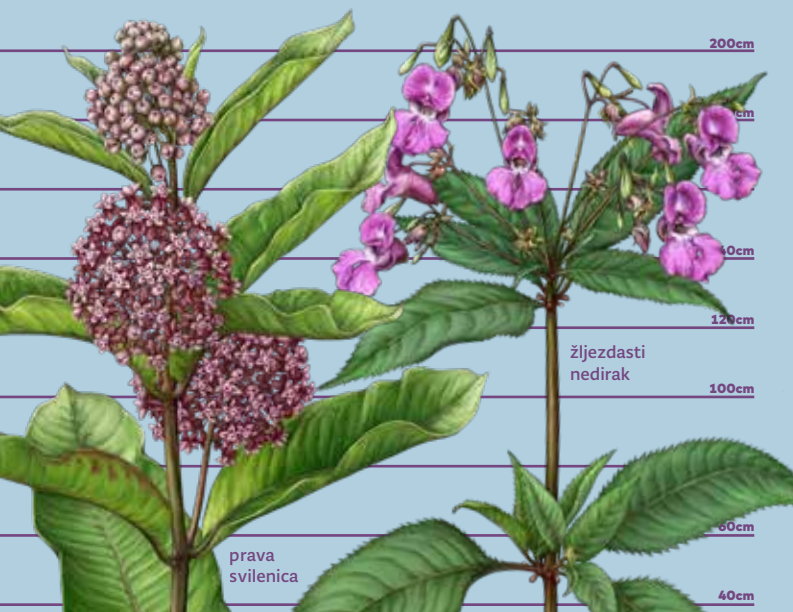

Projekt OPREZ IAS – Kontrola populacija invazivnih stranih vrsta
žljezdasti nedirak i prava svilenica u Krapinsko-zagorskoj županiji

Prepoznaj uljeze!

FOND ZA ZAŠTITU OKOLIŠA I
ENERGETSKU UČINAVOST

Zajedno
čuvamo
okoliš

www.oprezi.hr

INVAZIVNE
STRANE
VRSTE

ZA
GORJE
LENO

Krapinsko-zagorska
županija

Zagorje

Invazivne strane vrste

Invazivne strane vrste (eng. *Invasive Alien Species*, kratica: IAS) jedna su od najvažnijih direktnih prijetnji bioraznolikosti na svjetskoj razini, uz gubitak staništa, direktno iskorištavanje divljih vrsta, klimatske promjene i zagađenje. Porast svjetske trgovine, ekonomije, turizma i globalizacija uzrokuju i porast novih stranih te invazivnih stranih vrsta u cijelom svijetu, uključujući i Hrvatsku. Invazivne strane vrste mogu ozbiljno ugroziti bioraznolikost i ekosustav zbog kompeticije za hranu i stanište, predacije, prijenosa bolesti te hibridizacije sa zavičajnim vrstama.

Projekt OPREZ IAS

Cilj projekta OPREZ IAS je kontrola populacija invazivnih stranih vrsta žljezdasti nedarak i prava svilenica na određenim lokacijama u Krapinsko-zagorskoj županiji. U projektu će se na šest lokacija u Krapinsko-zagorskoj županiji, gdje su zabilježeni žljezdasti nedarak i prava svilenica, provesti aktivnosti utvrđivanja početne rasprostranjenosti vrsta, uklanjanja propisanim metodama, zbrinjavanja uklonjenog biljnog materijala, praćenja brojnosti vrsta te obnova staništa svake godine za vrijeme trajanja projekta.

Projekt financira Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost u punom iznosu, a provodi ga Javna ustanova Zagorje zeleno od rujna 2023. do rujna 2027. godine.

Strana vrsta je vrsta koja ne nastanjuje prirodno određeni ekosustav, nego je u njega unesena iz svojeg prirodnog područja namjernim ili nenamjernim posredovanjem čovjeka. Sinonimi za stranu vrstu su: alohtona, nenativna, nezavičajna, egzotična, introducirana ili unesena vrsta.

Kada strana vrsta ima negativan utjecaj na bioraznolikost, usluge ekosustava, zdravlje ljudi ili uzrokuje ekonomsku štetu na području u koje je unesena, tada se ta strana vrsta smatra invazivnom stranom vrstom.

Žljezdasti nendirak

Žljezdasti nendirak (*Impatiens glandulifera*) jednogodišnja je zeljasta biljka iz porodice neticaljki (*Balsamina-ceae*). Obično naraste od 1 do 2,5 m u visinu. Listovi su nasuprotno raspoređeni na crvenkastoj stabljici, tamnozeleni su boje, duguljasti i pri vrhu ušiljeni s nazubljenim rubovima. Biljka je dobila ime po žljezdama koje izlučuju nektar, a one su smještene pri bazi lista. Žljezdasti nendirak prepoznatljiv je po purpurno ružičastim cvjetovima (rijetko bijelim), koji u profilu podsjećaju na kacigu. Cvate tijekom lipnja, srpnja i kolovoza. Po 5–12 cvjetova je skupljeno u grozdaste cvatove. Plodovi su tobočci koji su osjetljivi na dodir pri čemu pucaju i eksplozivno izbacuju sjeme na udaljenost i do 7 m. Sjeme zadržava klijavost do 18 mjeseci. Osobitost sjemena žljezdastog nendirka je da može započeti klijanje i pod vodom. Korijen prodire u tlo do dubine 10–15 cm pa se biljka može lako iščupati.

Zašto je žljezdasti nedirak invazivna strana vrsta?

Žljezdasti nedirak potječe iz podnožja Himalaje, a u Europu je prvi put unesen 1893. godine kao ukrasna biljka. Zbog dekorativnih cvjetova, sadio se u vrtovima i parkovima, odakle je namjerno ili slučajno dospio u prirodu. Staništa žljezdastog nedirka su urbana i močvarna područja, uz putove, željezničke pruge i kanale, no najčešće se nalazi uz riječne obale, gdje usporava prirodno obnavljanje poplavnih šuma stvaranjem zasjene. Zbog plitkog korijenja, velike sastojine žljezdastog nedirka mogu ozbiljno ugroziti stabilnost riječnih obala jer im nedostaje čvrsti korijenski sustav koji bi spriječio eroziju tla. Kada biljke odumru u jesen, tlo ostaje nezaštićeno, što povećava podložnost eroziji. Osim toga, prisustvo mirisnih cvjetova odvlači oprašivače od zavičajnih biljnih vrsta, ugrožavajući njihov opstanak. Uočen je i alelopatski učinak, tj. stvaranje kemijskih tvari koje sprječavaju rast drugih vrsta u njihovoj neposrednoj blizini.

Intenzivnim rastom, žljezdasti nedirak brzo prekriva nove površine, formirajući guste pokrove koji konkurencijom oduzimaju stanište zavičajnim vrstama, sprječavajući njihov rast stvaranjem zasjene, a osim za prostor s njima se natječe i za osnovne životne resurse.

Prava svilenica

Prava svilenica (*Asclepias syriaca*) u Hrvatskoj je poznata i pod nazivima cigansko perje, dubac svilni, papiga cvijet, svionica i kinder. Ova višegodišnja zeljasta biljka iz porodice zimzelenovki (*Apocynaceae*) prepoznatljiva je po širokim, zaobljenim listovima, s kratkom peteljkom, koji podsjećaju na duhan. Listovi su smješteni nasuprotno na uspravnoj stabljici prekrivenoj sitnim dlačicama. Visina prave svilenice je najčešće do 1 m, no može narasti i do 2 m u visinu. Sitni ružičasti cvjetovi skupljeni su u kuglaste cvatove koji rastu na vrhu stabljike i/ili ispod listova. Iz pojedinih cvjetova razvijaju se mjehurasti plodovi tobolci koji oblikom podsjećaju na papigu pa se biljka često naziva i “papiga cvijet”. Sadrže plosnate sjemenke smeđe boje koje na vrhu imaju čuperak svilenkastih dlačica koje olakšavaju rasprostranjivanje vjetrom. Razgranati podanek ili rizom (podzemna stabljika) obično raste paralelno s površinom zemlje, no može prodirjeti i do 3,8 m u dubinu, što otežava uklanjanje prave svilenice.

Zašto je prava svilenica invazivna strana vrsta?

Prava svilenica unesena je u Europu u 17. stoljeću kao ukrasna biljka. Nastanjuje različita staništa, od rubnih šumskih, preko livadnih i močvarnih područja te područja uz vodotoke i vodene površine, ali najčešće nastanjuje staništa koja su pod većim utjecajem čovjeka, poput rubova prometnica i nasipa uz rijeke, ograde i sl. Mirisni cvjetovi, stvarajući nektar, privlače velik broj oprašivača te ih time odvlače od zavičajnih vrsta i ugrožavaju njihov opstanak. Brzo zauzima stanište zavičajnim vrstama, stvarajući guste pokrove. Osim što oduzima prostor, stvara zasjenu zavičajnim vrstama i konkurira za ključne životne resurse. Prava svilenica ima i alelopatski učinak, tj. izlučuje kemijske tvari koje sprječavaju rast drugih vrsta u blizini. Osim toga, svi dijelovi biljke sadrže otrovni mliječni sok koji goveda, ovce i konji ne mogu probaviti, a kod čovjeka može izazvati kontaktni dermatitis.

Prepoznaj uljeze!

LITERATURA

MINGOR (2021): Plan upravljanja žljezdastim nedirkom (*Impatiens glandulifera* Royle)
 MINGOR (2021): Plan upravljanja pravom svilenicom (*Asclepias syriaca* L.)
 MINGOR (2022): Invazivne strane vrste – prava svilenica (*Asclepias syriaca* L.), Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
 MINGOR (2022): Invazivne strane vrste – žljezdasti nedirak (*Impatiens glandulifera* Royle), Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja

MREŽNI IZVORI

www.invazivnevrste.haop.hr
 (pristupljeno 1.6.2024.)

—

Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Krapinsko-zagorske županije Zagorje zeleno

Radoboj 8, 49 232 Radoboj
info@zagorje-priroda.hr
www.zagorje-priroda.hr
 +385 (0)49 315 060

Publikacija je tiskana u sklopu projekta OPREZ IAS – Kontrola populacija invazivnih stranih vrsta žljezdasti nedirak i prava svilenica u Krapinsko-zagorskoj županiji koji je financiran iz Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost.

Edukativno-promotivni materijal tiskan je za potrebe jačanja svijesti javnosti o invazivnim stranim vrstama.

Za sadržaj publikacije isključivo je odgovorna Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Krapinsko-zagorske županije.

—

Izdavač: Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Krapinsko-zagorske županije Zagorje zeleno / Za izdavača: Dijana Hršak, ravnateljica / Urednice: Tamara Brlek, Petra Bralić / Tekst: Tamara Brlek / Fotografije: Igor Boršič (str. 5–9), Wikimedia Commons – Udo Schmidt cc BY-SA 2.0 (str. 4), Michel Langeveld cc BY-SA 4.0 (str. 4, 9), Agnieszka Kwiecień, Nova, cc BY-SA 4.0 (str. 9) / Ilustracije: Mirela Ivanković Bielen / Oblikovanje: Ivana Vučić, samostalna umjetnička djelatnost / Tisak: Šimić & Co.

Sva prava zadržana. Nijedan dio ove publikacije ne smije se reproducirati, pohraniti ili prenositi u bilo kojemu obliku ili bilo kojim putem, elektronički, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem ili drukčije, bez prethodnoga pismenog dopuštenja vlasnika autorskoga prava.

—

Radoboj, lipanj 2024.

Prijavi opažanje putem mobilne aplikacije Invazivne vrste u Hrvatskoj

Ako u prirodi uočite žljezdasti nedirak, pravu svilenicu ili vrstu za koju ste sigurni da je strana ili invazivna strana vrsta, nalaz možete prijaviti putem mobilne aplikacije *Invazivne vrste u Hrvatskoj* Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja ili putem web obrasca za dojavu nalaza na mrežnoj stranici *Invazivne strane vrste*.

Podaci o rasprostranjenosti invazivnih stranih vrsta važni su za upravljanje njihovim populacijama i smanjenje njihova negativnog utjecaja. Prijavom nalaza invazivnih stranih vrsta, pridonosite njihovom ranom otkrivanju u Hrvatskoj, čime se sprječava njihovo širenje i doprinosi očuvanju prirode.

Posjetite mrežnu stranicu www.invazivnevrste.hr kako biste pronašli mobilnu aplikaciju i dodatne informacije o stranim i invazivnim stranim vrstama.

**Prepoznaj
uljeze!**

200cm

180cm

160cm

140cm

100cm

80cm

60cm

40cm